

Toksoy, A. C., Başar, Ş. (2017). 6-12 yaş orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklar için ritim uygulamaları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 384-399.

Geliş Tarihi: 01/06/2016

Kabul Tarihi: 14/12/2016

6-12 YAŞ ORTA-AĞIR ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLAR İÇİN RİTİM UYGULAMALARI *

Atilla Coşkun TOKSOY**
Şükran BAŞAR***

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, orta- ağır zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitiminde ritim çalışmalarının rolünü incelemektir. Araştırmanın şekillenmesi sürecinde, ilgili makale, tez, kitap ve çeşitli diğer basılı yayımlar incelenmiş, ardından 15 aylık bir uygulama süreci sonunda gözlem yoluyla elde edilen bulgular çalışmanın iskeletini oluşturmuştur. Bu çalışma için ‘Katılımlı ve Katılımsız Gözleme Dayalı Nitel Değerlendirme’ yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan form, çalışmalara katılımsız gözlemci olarak eşlik eden altı zihin engelliler sınıf öğretmeni ve bir psikolog ile çalışmalara katılımlı ve uygulayıcı olarak katılan araştırmacı tarafından doldurulmuş, veriler bu bilgiler ışığında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel yetersizlik, ritim çalışmaları, beden perküsyonu, Nim Sofyan, Semai.

RHYTHM ACTIVITIES FOR THE MODERATELY AND SEVERELY RETARDED CHILDREN BETWEEN THE AGES 6-12

ABSTRACT

The main aim of this study, is to examine the role of music and especially rhythm studies in education of children with medium - heavy mental deficiency. During the formation of research frame, related papers, theses, books and other publications were analysed and after that findings obtained from observation as a result of an application process of 15 months were used. For this study participatory and non-participatory observation dependent qualitative evaluation method was used. The form prepared by the researcher was filled by six mental disorder’s class teachers and a psychologist who participated in the studies as non-participatory observer and a researcher who participated in the studies as participatory and applicator and the data was evaluated in the light of these data.

Key words: mental deficiency, rhythm studies, body percussion, Nim Sofyan, Semai.

---

* Bu çalışma “6-12 Yaş Orta-Ağır Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklarda Ses, Ritim Ve Hareket Uygulamaları” isimli Yüksek Lisans tezinden yola çıkılarak oluşturulmuştur.

** Doç.Dr., İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuarı öğretim üyesi, toksoy@itu.edu.tr

*** MEB Gönül Pınarı Özel Eğitim Uygulama Okulu ve İş Uygulama Merkezi, müzik öğretmeni

1.GİRİŞ

Zekâ yetersizliği, Amerikan Zekâ Yetersizliği Birliği' ne göre (American Association on Mental Deficiency, AAMD) gelişim dönemlerinde meydana gelen, uyumsal davranıştaki bozuklukların eşlik ettiği ortalamanın altındaki zekâ işlevidir (Köroğlu ve Güleç, 1997). Esasında zekâ, uzmanların dahi ortak bir kanaatte birleşemediği bir kavramdır. Çünkü zekâyı tam olarak neyin oluşturduğunu tek bir görüşle açıklamak imkânsızdır. Birtakım bilim adamlarına göre, 'bilişsel yetenek' olarak düşünülen zekâ, diğer bir uzman kitlesine göre 'gerçek yaşamda karşılaşılan sorunları çözme yetisi' olarak tanımlanmaktadır. Günümüz zekâ anlayışı ise, hem bilişsel hem de toplumsal uyum ölçütlerini kapsayacak şekilde tarif edilmektedir.

Zekâ yetersizliği tanısı için genellikle kabul edilen kesme noktası, ortalamanın 2 standart sapma altındaki zekâ bölümüdür ki, bu değer 70 zekâ puanının altını ifade eder. Amerikan Psikiyatri Birliği ve Amerikan Zekâ Yetersizliği Birliği dört zekâ yetersizliği düzeyi belirlemiştir.

Tablo 1. Amerikan Psikiyatri Birliği ve Amerikan Zekâ Yetersizliği Birliği zekâ yetersizliği düzeyi sınıflandırması.

Yetersizlik Düzeyi	IQ	Oranı (%)
<i>Hafif Derecede Zekâ Yetersizliği</i>	55-69	89
<i>Orta Derecede Zekâ Yetersizliği</i>	40-54	7
<i>Ağır Derecede Zekâ Yetersizliği</i>	25-39	3
<i>İleri Derecede Zekâ Yetersizliği</i>	0-24	1

Diğer bir sınıflandırma Heber tarafından ortaya konulmuştur ki, yukarıdaki sınıflandırma ile kıyaslandığında sayılar birbirine oldukça yakındır. (Heber, 1962: 75)

Tablo 2. Heber zeka yetersizliği sınıflandırması.

Yetersizlik Düzeyi	IQ	Level
Sınır Zeka İşlevi	83-68	1
<i>Hafif Derecede Zekâ Yetersizliği</i>	52-67	2
<i>Orta Derecede Zekâ Yetersizliği</i>	36-51	3
<i>Ağır Derecede Zekâ Yetersizliği</i>	20-35	4
<i>İleri Derecede Zekâ Yetersizliği</i>	< 20	5

Heber, yukarıdaki sınıflandırmanın yanı sıra ilgili çocuğun davranışlarının da gözlenmesi gerektiğini vurgulamış ve 'uyumsal davranış dereceleri' (Levels of Adaptive Behavior) başlığı altında bir sınıflandırma daha yapmıştır. Bu sınıflandırmayı yaparken de toplumsal uyum ölçüğü ve benzeri testler, klinik incelemeler, çocuğun günlük rutin yaşamına dair bilgilerden yararlanmıştır.

Öğrenme yetersizliklerine fizyolojik engeller ve psikiyatrik bozukluklar da eşlik edebilir. Türkbay' a (Köroğlu ve Güleç, 1997) göre, zihinsel yetersizliği olan bir çocuğun yaşamında şu engellerin görülmesi de mümkündür.

Fiziksel Engeller; *Görme Bozuklukları, İşitme Kaybı, Konuşma ve Dil sorunları, Epilepsi, Serebral Palsi.* Psikiyatrik Bozukluklar: *Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu, Davranım Bozukluğu, Duygu durum Bozuklukları, Anksiyete Bozuklukları, Yeme Bozuklukları, Kendini Yaralama Davranışı.*

Psikiyatri Uzmanı Dr. Adnan Çoban zihinsel yetersizliği olan çocukların özelliklerini anlattığı kitabında yukarıdaki durumları ayrıntılı bir biçimde ele almıştır. Adnan Çoban'a göre, zekâ yetersizliği olan çocuklar genel olarak şu özellikleri gösterirler. *Hafıza bozuklukları*: Özellikle kısa süreli hafıza bozuklukları gözlenmiştir. Ancak bununla birlikte, uzun süreli belleklerinde kayda değer bir sorunla karşılaşmamıştır. *Duygu durum bozuklukları*: Duygu durum bozuklukları, özellikle de depresyon, zekâ yetersizliği olan çocuklarda oldukça yaygındır. *Fiziksel rahatsızlıklar*: Beden, beyin koordinasyonlarında sorunlar olduğu gözlemlenmiştir. Zihinsel yetersizlik düzeyi arttıkça, el, kol, diz, ayak vb. kullanımlarında anlamlı bir bütünlük oluşturmada zorluk yaşadıkları gözlemlenmiştir. *Psikiyatrik bozukluklar*: Zekâ yetersizliği olan çocuklarda, normal çocuklara oranla 3-6 kat daha fazla psikiyatrik bozukluğa rastlanmıştır. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri, bu çocukların, duygu, düşünce ve kaygı gibi durumlarını değerlendirme ve iletmede sıkıntı yaşıyor olmalarıdır. *Davranım bozukluğu ve uyum sorunu*: Çevredeki kişi, ortam ya da durumlara uyum sağlamak, bazı fiziksel ve sosyal yetenekleri gerekli kılmaktadır. *Geç ve güç öğrenme sorunu*: Yeni bilgileri öğrenirken oldukça yavaşlar ve öğrendikleri yeni bir şeyin çokça tekrar edilmesine ihtiyaç duyarlar. *Konuşma ve dilsel gelişim sorunu*: Dil gelişimlerinde, yaşlarından daha geç bir gelişim kaydettikleri, konuşmaya geç başladıkları ya da konuşma bozuklukları gösterdikleri pek çok vakada gözlenmiştir. *Dikkat Eksikliği Sorunu*: Zekâ yetersizliği olan çocuklar, dikkatlerini toplamada bir işi sonuna kadar sürdürmede güçlük yaşarlar. (Çoban, 2005 : 93)

Belki tümünde değil ama en azından bu sorunların bir kısmının çözümünde müzik, önemli bir işleve sahiptir. Ancak müziğin zihin engelliler üzerindeki önemi 20. Yy 'ın ikinci yarısından itibaren ciddi anlamda fark edilebilmiştir. Bu durumun pek çok nedeni vardır. Tarihsel süreç içerisinde zihin engellilerin toplum içinde çaresi olmayan bir hastalık olarak görülmesi, bazı dönemlerde (Orta Çağ- Rönesans) zihinsel engeli olan bireylerin içine şeytan girdiği için toplum tarafından dışlanarak türlü işkencelere maruz kalması bu nedenlerden sadece birkaçıdır. Bu bağlamda zihin engelliler üzerinde bilimsel ve kurumsal anlamda çalışma yapılabilmesi için 19. Yy'a ulaşmak gerekmiştir.

Yazılı kaynaklar zihinsel yetersizliği olan çocuklarla müzik çalışmalarının 1940'li yıllardan itibaren önem kazandığını göstermektedir. (Howery, 1968). Müzikle terapinin babası olarak bilinen Gaston, 1964 yılında Kansas'ta düzenlediği ve hem klinik çalışmaların hem de eğitimsel çalışmaların sunulduğu müzikle terapi konferansı ertesinde, 'Music in Therapy' isimli bir kaynak kitabın editörlüğünü yapmıştır. Bu eser, çalışma konumuz açısından 1950- 1970 yılları arasında zihin engelliler üzerinde yapılmış müzik çalışmalarına ulaşmamız açısından önemli bir kaynak durumundadır.

Stockbine (1951) ağır zihinsel engellilerle yaptığı müzik çalışmalarının sonucunda, müziğin bu çocuklar bir sosyalleşme aracı olduğunu ifade etmiştir.

Ludwig (1957), hiperaktif zihinsel engelli çocuklarla yaptığı müzik çalışmalarının sonucunda, bu çocukların kendilerinin farkına varabilme ve diğer çocuklarla iletişim kurma becerilerinin geliştirilmesinde müziğin son derece olumlu sonuçlar verdiğini ifade etmiştir.

Weigl (1963), sözsüz bir ifade biçimi olması yönüyle ağır zihinsel engelli çocuklarla ritim uygulamalarının mükemmel bir iletişim aracı olacağını düşünmüş ve basitten

karmaşığa giden uygulamalarla çocukların kendini güvende hissetme, özdeğerlilik duygusunu geliştirme, deneme ve keşfetmeye istekli olmalarını sağlayabilmiştir.

Somerville (1958), müzik ve ritmik aktivitelerin zihinsel engelli çocuklara konuşmayı öğretmede etkili yollar olduğunu düşünmektedir.

Denenholz (1957), ağır zihinsel engelli 10 çocukla yaptığı çalışma sonunda 8 çocuğun konuşmasında ilerleme kaydetmiştir.

Loven (1957), konuşma güçlüğü çeken 7 yaşındaki zihinsel engelli bir çocuğa, birbirini tekrar eden ve çocuğun kendi isminin de içinde bulunduğu sözcüklerden oluşan şarkılar ışığında öğrenciye beklenenin üstünde kelime dağarcığı kazandırmıştır. Bu başarı, hareketlerle desteklenen ve anlamlı olması çok da önemli olmayan ve sıkça tekrar eden hece ve sözcüklerden oluşan şarkılarla sağlanabilmiştir.

Fraser (1961), müziğin ağır zihinsel engellilere yazmayı öğretmede kullanılabilecek en yararlı yol olduğunu keşfetmiştir. Müziğin bu çocukların dikkatlerini toplamada ve düzene dahil olmayı kabul etmelerinde önemli bir rolü vardır. Kaba motor becerilerden başlayarak giderek çocuğun ince kaslarını kullanmasını sağlayacak aktivitelerde müzik, çocuğun bedeninin uzuvlarını tanımayı ve kullanmayı öğrenmesini sağlayabilmektedir.

Rothstein (1961), insanın kas sisteminin geliştirilebilir olduğunu ve bunu sağlamada müzik eşliğinde hareket etmenin ve ritim çalgılarını kullanmanın önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir. (Başar, 2016: 5-9)

Diğer yandan 1950- 2012 yılları arasında zihin engelli çocuklarda müzik çalışmaları ile ilgili yazılmış lisansüstü tezlere baktığımızda şu bulgulara ulaşabilmekteyiz:

Zihinsel yetersizliği olan çocuklarda müzik çalışmaları ile ilgili ulaşılan İngilizce kaynaklardaki 19 adet tezin tümü Amerika'da, ancak birbirinden farklı eyaletlerin farklı üniversitelerinde yazılmıştır. Tezlerin 9'u doktora, 10'u yüksek lisans derecesindedir.

Bu tezlerin içeriği incelendiğinde daha çok öğretilebilir grup ile ilgili çalışmalar olduğu görülmektedir. Buna rağmen, orta- ağır zihin engel grubundaki çocuklarda müzik aktivitelerine yönelik tezler de mevcuttur.

Bu çalışmaların bir kısmı nitel verilere dayalı, müziğin dinleme, söyleme, çalma gibi işlevsel boyutlarının bu çocuklarda uygulanabilirliğini tartışmakta ve bunun için birtakım eğitim programları önermektedir. Diğer bir kısmı ise öğretilebilir (hafif) zihinsel yetersizlik grubundaki çocuklar üzerinde yapılan nicel verilere dayalı çalışmalardır.

Zihinsel yetersizliği olan çocuklarda müzik çalışmaları ile ilgili ulaşılan Türkçe kaynaklardaki tez sayısı 9 dur. Bunun nedeni, özel eğitimin ülkemizde akademik anlamda yeni yeni yerleşmesidir.

Zihinsel engelli çocukların eğitimi ile ilgili ülkemizdeki çalışmaları ve genel durumu kısaca özetlemek yerinde olacaktır. Günümüzde 21 adet üniversitede Zihin Engelliler Öğretmenliği programı vardır. Birkaçı hariç, bu bölümlerin büyük çoğunluğu 2000'li yıllarda kurulabilmiştir. Devlet Okulları'nda Zihin Engellilerin eğitimi, RAM'ın (Rehberlik Araştırma Merkezlerinin) yönlendirmesi ile engel grubuna göre 5 şekilde gerçekleştirilmektedir; OÇEM'ler (Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri), Özel Eğitim ve Uygulama Okulları (1. kademe ve 2. kademe), İş Eğitim Merkezleri, Özel Alt sınıflar ve Kaynaştırma Öğrencileri.

Devlet bünyesindeki bu okullar dışında çok sayıda Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi de zihinsel engelli bireylere hizmet vermektedir. Çalışmanın sınırlılıkları ve örnekleme gereği yukarıda belirtilen okul türlerinden Özel Eğitim ve Uygulama Okulları üzerinde durulacaktır.

1.6. Araştırmanın Amacı

Araştırmamız dahilinde orta-ağır zihinsel yetersizliğe sahip çocuklara verilecek müzik eğitiminin içeriği ve öğretim materyalleri ile ilgili bir kaynak kitaba rastlanılamamıştır. Bu durum , söz konusu çocuklara eğitim veren devlet okullarına müzik öğretmeni olarak atanan öğretmenlerin, ellerinde müfredat dâhilindeki amaçlar ve davranışlardan başka bir veri olmaksızın, ders işlemek zorunda kaldıklarını işaret etmektedir. Bununla birlikte bu öğretmenler, özel eğitim ve öğretim yöntemleri ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmaksızın, orta-ağır zihinsel yetersizliğe sahip çocuklarla yapılacak müzik çalışmaları ve uygulamaların içeriğine dair bir öğretmen kılavuz kitabı olmadan deneme yanılma yoluyla müfredattaki amaçları uygulamaya çalışmaktadırlar.

MEB'na bağlı Özel Eğitim ve Uygulama Okullarında 1. ve 2. kademedede toplamda 8 yıl boyunca öğrenciye kazandırılması hedeflenen müzik dersi amaçları 17 tanedir. Bu dersin amaçları incelendiğinde, temelde 3 kategoriye ayrılabilceği görülmektedir. Bunlar; ses uygulamaları, hareket uygulamaları ve ritim uygulamalarıdır. Müzik derslerine çoğunlukla sınıf öğretmenleri girmekte, eğer okula bir müzik öğretmeni atanmışsa bu durumda dersleri branş öğretmeni vermektedir.

Orta-ağır zihinsel yetersizliği olan bireylerin müzik dersine özel eğitim konusunda yeterli bilgi ve birikimi olmayan ve elinde yol gösterici herhangi bir kaynak kitap olmayan bir müzik öğretmeni kuşkusuz bu alanda çalışırken çok zorlanacaktır. Bunun için, mevcut müfredata uygun ve çocukların bilhassa duyuşsal ve psikomotor davranışlarını ve toplumsal uyum becerilerini destekleyen müzik uygulamaları, sınırlılıklar gereği ritim uygulamaları sunmak bu çalışmanın çıkış noktasıdır.

Özel Eğitim ve Uygulama Okulları'nda müzik dersi için öngörülen 17 amaçtan sadece 1 tanesi ritim uygulamalarını doğrudan işaret etmektedir. 'Ritim tutar.' amacı için öğrenciye kazandırılması hedeflenen davranışlar ise yalnızca 4 tanedir;

- 1- Dinlediği müziğin ritmine uygun eliyle vuruşlar yapar.
- 2- Dinlediği müziğin ritmine uygun ayağıyla vuruşlar yapar.
- 3- Dinlediği müziğin ritmine uygun eliyle ve ayağıyla vuruşlar yapar.
- 4- Dinlediği müziğin ritmine uygun ritim aletiyle vuruşlar yapar.

Görüldüğü üzere, yukarıda belirtilen davranışların kazandırılması için; hangi öğretim yöntem ve tekniğinin kullanılması gerektiği, hangi ritim kalıplarının ne şekilde vurulması gerektiği, hangi müzik türlerinin ritmine göre vuruş yapılacağı, hangi çalgıların kullanılması gerektiği vb. birçok soru cevapsız kalmaktadır. Bu nedenlerden dolayı araştırmamız aşağıdaki sorulara yanıt aramaktadır.

Orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklarda ritim uygulamalarının içeriği nasıl olmalıdır?

Orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklarla yapılacak ritim çalışmalarında hangi öğretim yöntem ve teknikleri kullanılabilir?

Orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklarla yapılacak ritim çalışmaları çocuklara ne gibi katkılar sağlayabilir?

Orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklarla yapılacak ritim çalışmalarında bireysel çalışmalar mı yoksa grup çalışmaları mı daha etkili olabilir?

Orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklarla yapılacak müzik çalışmaları ile öğrenciye kazandırılacak davranışların niteliğini ve niceliğini belirleyen, öne çıkan unsurlar nelerdir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Müziğin ses, ritim ve devinim gibi bileşenleri orta-ağır zihinsel yetersizliğe sahip çocukların kendilerini gerçekleştirme sürecine de eşlik eden oldukça güçlü yapı taşlarıdır. Çocuk müzik yoluyla kendinin farkına varabilir, yapabilirliklerini keşfedebilir, başarı duygusunu tadabilir, hareket becerilerinde vb. birçok alanda gelişim gösterebilir. Daha da önemlisi yaşadığı toplumda kabul görebilir. Çünkü müzik aktiviteleri normal çocuklar ile orta-ağır zihinsel yetersizliğe sahip çocuklar arasındaki farkı en aza indiren, olumsuz farklılıkları ortadan kaldırıp olumlu benzerlikler doğuran bir köprüdür.

Bu çalışma, toplumun dezavantajlı gruplarından biri olan orta-ağır zihinsel yetersizliğe sahip çocukların, müziğin bileşenleri vasıtasıyla kendilerini gerçekleştirmelerine olanak sağlayacak uygulamalar sunmayı hedeflemektedir. Bu uygulamalar Orff yaklaşımı ekseninde oluşturulmuş olup, temelde üç gruba ayrılarak sunulmak istenmiştir; Ses, Ritim ve Hareket uygulamaları. Bu araştırmanın ana eksenini ritim çalışmaları oluşturmaktadır. Araştırma ile mevcut müfredattaki amaçları uygulamaya yönelik bir model önerisi sunulmaya çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın evreni, 2014- 2015 ve 2015- 2016 Eğitim ve Öğretim yıllarında Özel Eğitim ve Uygulama Okulunda eğitim alan orta- ağır zihinsel yetersizliği olan 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencileridir.

Araştırmanın örneklemini, Gaziosmanpaşa İlçesine Bağlı Gönül Pınarı Özel Eğitim ve Uygulama Okulu'nda eğitim alan, velilerinden izin alınmış, 6-12 yaş aralığındaki orta-ağır zihinsel yetersizliği olan ve rastgele seçilmiş 6 (altı) kız ve 14 (on dört) toplam 20 (yirmi) öğrencidir.

Araştırmanın sınırları, Gönül Pınarı Özel Eğitim ve Uygulama Okulu 1. Kademe 'de eğitim alan 6- 12 yaş aralığındaki öğrencilerle yapılmış ritim uygulamalarıdır.

Çalışma, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Özel Eğitim ve Uygulama Okullarından biri olan Gönül Pınarı Özel Eğitim ve Uygulama okulunda gerekli izinler alınarak, 1. Kademe öğrencileri ile 2 (iki) yıl süresince yapılmış müzik derslerinin sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu yanıyla araştırma uygulamalı bir alan araştırmasına dayalı betimsel

değerlendirmelere dayanmaktadır. Bu çalışma için 'Katılımlı ve Katılımsız Gözleme Dayalı Nitel Değerlendirme' yöntemi kullanılmıştır.

Yapılan çalışmaların öğrencilerin davranış ve gelişim alanları üzerindeki etkisine dair bulguları saptamak amacıyla, araştırmacı tarafından 'Katılımlı- Katılımsız Gözleme Dayalı Nitel Değerlendirme formları hazırlanmıştır. Bu formlar, zihinsel yetersizliği olan

çocuklarla müzik eğitimi çalışmaları yapan ya da yapacak olan eğitimcilere örnek olması için şablon olarak verilmiş olup, ihtiyaca göre değiştirilmesi ya da geliştirilmesi eğitimcinin inisiyatifine bırakılmıştır. Bu formlar, katılımsız gözlemci durumundaki 4 (dört) Zihin Engelliler Sınıf Öğretmeni ile 1 Rehber Öğretmen ve katılımlı gözlemci durumundaki araştırmacı (aynı zamanda müzik öğretmeni/uygulayıcı) tarafından doldurulmuş; elde edilen veriler, hem derslerin 'Ölçme ve Değerlendirme' kısmında hem de çalışmanın bulgular kısmında açıklanmıştır. Bununla birlikte, çalışmanın değerlendirilmesi esnasında kullanılan diğer bir yöntem 'Yapılandırılmamış Görüşme' yöntemidir ki, derslere eşlik eden PDR uzmanı (Okul Rehber Öğretmeni) ve 4 Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Bahsedilen uzman, lisans ve yüksek lisans derecelerini, 19 Mayıs Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünde tamamlamıştır. Bu görüşmelerden elde edilen veriler, öğrencilerle uygulaması yapılan derslerin 'Ölçme ve Değerlendirme' kısmında açıklanmıştır.

Çalışma kapsamında ses, hareket ve ritim uygulamaları içeren 25 dersten (ders süresi 40 dakika), 6 ders ritim çalışmaları ile ilgilidir. Bu derslerle ilgili hazırlanan örnek gözlem formları ile öğrencilerin hedef davranışlara ulaşma düzeyini saptamak ve uygulamaların davranış alanlarına olan katkısını belirlemek amaçlanmaktadır. Bir diğer yandan ders uygulamalarının öğrencilerin davranış ve gelişim alanlarına sağladığı bulgular, yukarıda bahsedilen gözlemler ve görüşmelerin PDR uzmanı, Zihin Engelliler Sınıf öğretmenleri ile araştırmacı tarafından yorumlanarak betimlenmesine dayanmaktadır.

'Katılımlı – Katılımsız Gözlem Formlarının' nun 4 Zihin Engelliler Sınıf öğretmeni, PDR uzmanı ve araştırmacı durumundaki müzik öğretmeni tarafından yansız bir biçimde doldurulduğu varsayılmıştır

Ayrıca araştırma kapsamında, zihinsel yetersizlik ve müzik konulu 18 adet yabancı (İngilizce) tez, zihinsel engellilerde müzik konulu 7 adet Türkçe tez, konuyla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili çeşitli kitap ve makaleler incelenmiş, bu alanda çalışacak araştırmacılar için önemli olduğu düşünülen kaynaklar, literatür araştırması kısmında içeriği ile birlikte sunulmuştur.

Bu çalışmada, ritim uygulamaları için ilgili öğretim programından 1 (bir) amaç, 'Ritim tutar' amacı alınmıştır. Bu amaç için 6 (altı) hedef davranış belirlenmiştir. Bu hedef davranışların nasıl kazandırılacağı uygulanan derslerde ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

Araştırmada yer alan ders uygulamalarında, Yanlızsız Öğretim Yöntemi'nin 'Giderek Azalan İpucuyla Öğretim' basamağı kullanılmıştır. Bu yöntemde, öğrenciye öğretilmesi hedeflenen psikometri davranışlar, öğretmenin tam müdahalesinden başlayıp, çocuğun ilgili davranışı bağımsız yapmasına doğru ilerleyen bir süreç izler.

İpucu türleri, hiyerarşik olarak şu sırayı izlemelidir: Fiziksel İpucu - Model İpucu - Sözel İpucu - İşaret İpucu.

Fiziksel ipucu: Öğretmenin tam müdahalesi ile öğretilmek istenen davranış fiziksel temasla öğrenciye anlatır. Model ipucu: Öğretmen öğretilen davranışı fiziksel müdahalede bulunmaksızın öğrenci ile aynı anda gerçekleştirir. Sözel ipucu: Öğretmen öğrenciye ilgili davranış ile ilgili sözel yönergeler verir. İşaret ipucu: Öğretmen öğrenciye kazandırılmasını hedeflediği davranışı öğrenciye jest, mimik ya da beden hareketleriyle işaret eder.

3. ORTA- AĞIR ZİHİNSEL YETERSİZLİĞE SAHİP ÇOCUKLAR İÇİN ÖNERİLEN RİTİM UYGULAMALARI

Bu çalışma kapsamında önerilen ritim uygulamaları, 20. Yy 'ın önde gelen eğitim kuramcılarında Carl Orff'un önerdiği Orff-Schulwerk yaklaşımından esinlenerek oluşturulmuştur. Orff yaklaşımı müzik, hareket ve dil üçlemesini temel alır. Bu üçlemeyi birbirine bağlayan ise iki önemli unsur; 'ritim' ve 'doğaçlama'dır. Orff, insanın doğasında var olan yalınlığı, aynı sadelikteki ezgi, hareket ve dil ile ifade etmesine olanak vererek, onun kendini gerçekleştirmesini sağlamayı amaçlamıştır. İşte tam da bu yüzden, Orff yaklaşımı yalın ve basit ritim çalışmaları için esin kaynağı olacak bir müzik eğitim yoludur. Bu çalışma kapsamında önerilen ritim çalışmaları (tercihen) hiyerarşik bir yapıda olup, her basamak bir sonraki çalışmanın hazırlayıcısı ve öncülü durumundadır. Çalışmalar bireysel ve grup çalışması şeklinde gerçekleştirilebilmektedir. Bu çalışmalar şu sırayı izler:

- 1- Düzenli Vuruş Çalışmaları.
- 2- Türk Müziği Basit Usul Çalışmaları; Nim Sofyan (2/4), Semai (3/4).
- 3- Dörtlük ve sekizlik nota değerlerini barındıran ritim kalıpları çalışmaları; sözlü çocuk şarkıları eşliğinde, sözsüz ezgiler eşliğinde.
- 4- Beden Perküsyonu Çalışmaları.
- 5- Soru- cevap yoluyla ritim kalıpları vurmak.
- 6- Bağımsız ve Özgün Ritim Çalışmaları.

Araştırmamızdaki bahsi geçen ritim çalışmaları yukarıdaki anlayışla hazırlanan 6 müzik dersinde uygulanmış, her bir ders için hedef davranışlara ulaşma düzeyini belirleme ve eğitim-öğretim materyalinin uygunluğunu ölçebilmek amacıyla gözlem formları oluşturulmuştur. Bu gözlem formlarına ait bulgular bir sonraki bölümde verilmiştir.

4.BULGULAR

Bu çalışma, müziğin ritim bileşenlerini kullanarak, bu alanda çalışan müzik eğitimcilerine fikir verebilecek uygulamalar sunmayı amaçlamıştır. Bu uygulamalar, Özel Eğitim ve Uygulama Okulları'nda müzik dersi için öngörülen "Ritim tutar" amacı için öğrenciye kazandırılması hedeflenen 4 adet hedef davranışı içeren 6 dersten oluşmuştur. Her ders, o dersin amacına yönelik davranış için kullanılacak öğretim yöntem ve teknik, gerekli araç- gereçler, öğrenme- öğretme etkinlikleri, uygulama örnekleri ve ölçme değerlendirme gibi alt başlıklar altında detaylı bir biçimde anlatılmıştır. Bu dersler oluşturulurken şu soruların da yanıtları aranmıştır:

Orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklarda ritim uygulamalarının içeriği nasıl olmalıdır?

Orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklarla yapılacak müzik çalışmalarında hangi öğretim yöntem ve teknikleri kullanılabilir?

Orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklarla yapılacak müzik çalışmaları çocuklara ne gibi katkılar sağlayabilir?

Orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklarla yapılacak müzik çalışmalarında bireysel çalışmalar mı yoksa grup çalışmaları mı daha etkili olabilir?

Orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklarla yapılacak müzik çalışmaları ile öğrenciye kazandırılacak davranışların niteliğini ve niceliğini belirleyen unsurlar nelerdir ve öne çıkan unsur ya da unsurlar nelerdir?

Araştırma sırasında sorulan soruların yanıtları ve araştırmanın bulguları, Gönül Pınarı Özel Eğitim ve Uygulama Okulu 1. Kademe öğrencileri ile iki eğitim ve öğretim yılı boyunca haftada 2 saat yapılan müzik derslerindeki ses, ritim ve hareket uygulamalarının ‘Katılımlı- Katılımsız Gözleme Dayalı Nitel Değerlendirme ‘ formu ile betimlenmesine dayanmaktadır. Bu form, katılımsız gözlemci durumundaki 4(dört) zihin engelliler sınıf öğretmeni ve 1(bir) rehber öğretmen ile katılımlı gözlemci durumundaki araştırmacıdan oluşan 6(altı) eğitimci tarafından doldurulmuştur. Bu formun değerlendirme sonuçları, özel gereksinimli çocuklarla çalışan müzik terapisti ve eğitimcileri Danny LUNDMARK ile Hakan SEZGİN’in doldurmuş olduğu anket sonuçları ve araştırmacının aldığı video örneklerinde gözlemlendiği durumların notları ile karşılaştırılmış ve şu bulgular elde edilmiştir.

Orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklarda ritim uygulamalarının içeriği ile ilgili olarak önerilen model uygulamalarla ilgili bulgular şöyle sıralanabilir;

Düzenli vuruş çalışmaları, ortalama 60 metronom hızında olmalıdır. Vurmalı çalgılar (Ritim Çubukları, Bongo, Konga , Boomweakers gibi) kullanılarak gerçekleştirilebilir. Enstrümantal müzik eşliğinde olması öğrencinin duyduğu ezginin ritmini hissetmesi bakımından önerilen çalışma biçimidir. Türk Müziği ezgileri tercih edilmesi öğrencilerin kültüründen bir parça olması bakımından tanıdıklık duygusunu pekiştireceğinden tercih edilmelidir. Bireysel çalışmalarda başarılı olan öğrenciler grup çalışmasına alınmalıdır.

Türk müziği basit usul çalışmaları, insan bedeninin fizyolojisine uygun biçimde yapılandırılmalıdır. Bunun için Nim Sofyan Usulü çalışılırken, önce tek el, sonra her iki el aynı anda en son sağ ve sol el koordinasyonu sağlanmalıdır. Kullanılacak çalgının düm ve tek seslerini vermesi bakımından uygun özelliklere sahip olması tercih edilmelidir. (Darbuka, bongo vb). Düm ve tek vuruşlarını öğrencinin duymasını sağlayan enstrümantal eşlik vuruşları öğrencinin dikkatini toplaması açısından önemlidir. Nim Sofyan Usulünü en az 30 sn boyunca devamlı vurabilen öğrencinin, bu usulde bestelenmiş Türk Müziği eserlerine eşlik etmesi sağlanabilir. Öğrencinin içinde büyüdüğü kültüre özgü müzikleri duyumsaması ve uygulaması bakımından bu çalışmalar ayrıca önemlidir. Nim Sofyan usulünü vuran öğrenci ile (ki bu öğrenciden öğrenciye değişmekle birlikte en az 3 ay süren bir çalışmadır) Semai usulüne geçilebilir.

Dörtlük ve sekizlik nota değerlerini barındıran ritim kalıpları çalışmaları iki şekilde yapılabilir. Sözlü Çocuk Şarkıları eşliğinde yapılırken, çocuğun nerede hangi vuruşu yapacağını fark edebileceği kısa ve basit ezgili şarkılar olmasına dikkat edilmelidir. (Örnek; Ceviz Adam, Bak Ne Diyor vb). Sözlü Çocuk şarkılarında şarkının sözlerinin her zaman anlamlı olması gerekmez. Birbirini tekrar eden ve çocuğun kolaylıkla çıkarabildiği seslerden oluşan anlamsız hece ya da kelimelerden örülü bir şarkı tercih etmek de yanlış olmayacaktır. (Örnek; Funga Alafia). Sözsüz Ezgiler eşliğinde çalışıldığında; bu ezgiler coşku verici ve ezgisi akılda kalıcı eserlerden seçilmelidir. Bu ezgiler; basit çocuk şarkıların sözsüz altyapıları, melodik özellikler taşıyan klasik batı müziği eserleri (‘Hungarian Dance’, ‘Ode to joy’ vb), basit halk şarkıları gibi müzik türlerinden seçilebilir. Bu şarkılara ritim eşliği yapılırken, ritim vuruşu yapılacak ilgili yerde anlamsız heceler çıkartılabilir. (Ça- ça- ça) Bu anlamsız sesler, çocukların

güdülenmesi, dikkatini vermesi ve coşku duyması bakımından önemlidir. Ayrıca dil gelişimine de katkı sağlamaktadır. Ezgi eşlikli çalışmalar, ritmik hafızayı geliştirip bir birikim oluşturduktan sonra, ezgisiz ritim çalışmalarına geçilmelidir. Ancak bu çalışmalar, OAZE çocuklar için fazlaca dikkat isteyen çalışmalar olduğu için az sayıda öğrenciyle gerçekleştirilebilir. Bu çalışmalar, aşağıda ‘Soru- Cevap Yoluyla Ritim Vuruşları Gerçekleştirme’ maddesinde açıklanacaktır. Ancak bu maddeden evvel ‘Beden Perküsyonu Çalışmaları’ ndan bahsetmek gerekmektedir.

Beden perküsyonu; bireyin vücudunu bir vurmalı çalgı gibi kullanarak ritmik vuruşlar yapmasıdır. Zihin engellilerle yapılacak çalışmalarda, el, göğüs, diz, ayak, kol ve baş bölümleri kullanılarak beden perküsyonu çalışmaları gerçekleştirilebilir. Bu çalışmalarda basit ve yönerge veren şarkılar tercih etmek uygulamaları kolaylaştıracaktır. (Örnek; ‘ Vur Vur’, Eller Şap Şap vb)

Soru- cevap yoluyla ritim kalıpları vurma basamağını her öğrenciye uygulamak zordur. Ritmik hafızası güçlü ve müzikal becerileri üst düzeyde olan öğrencilerle gerçekleştirilebilir. Uygulama eğitiminin herhangi bir ritim çalgısıyla vurduğu ritmik kalıbı, öğrencinin bir başka çalgıyla aynı şekilde uygulamasına dayanmaktadır.

Sorulacak ritmik kalıp basitten karmaşığa gidebileceği gibi, karışık bir biçimde de gerçekleştirilebilir.

Bağımsız ve özgün ritim çalışmalarını gerçekleştirme basamağında öğrenci, herhangi bir şarkıya ister düzenli ister farklı kalıptaki ritimleri öğretmen müdahalesi olmaksızın kendi birikimlerine dayanarak özgün bir biçimde eşlik gerçekleştirir. Bu çalışmanın örneklemini içerisindeki Orta- Ağır Zihinsel Engelli Çocukların ancak %15’i bu aşamayı gerçekleştirebilmiştir.

Çalışma esnasında, çocukların öğrenmelerini kolaylaştıran ve öğrenme sürelerini kısaltan öğretim ilkeleri ve önerilen öğretim yöntemleri şu şekilde sıralanabilir.

OAZE çocuklarla yapılacak müzik çalışmalarında, öğrenciye öğretilecek kavram ya da uygulamalarda öğretim ilkelerinden; öğrenciye uygunluk ilkesi, etkin katılım ilkesi, bilinenden bilinmeye ilkesi, basitten karmaşığa ilkesi, ayanilik ilkesi üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Kazandırılacak davranışlar için yapılacak uygulamalar, öğrencinin düzeyine uygun, aktif katılımına olanak sağlayan, bildiklerinin üzerine inşa edilen, basitten karmaşığa doğru bir yol izleyen ve aynı anda pek çok duyusuna hitap eden bir şekilde yapılandırılmalıdır.

Bu çalışma kapsamında orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklarla yapılan müzik çalışmalarında olumlu sonuçlar alınan öğretim yöntem ve teknikleri şunlardır:

Soru-cevap yöntemi, özel gereksinimli çocuklarda bilhassa bilgiye dayalı öğrenmelerin yoklanması amacıyla tercih edilebilir.

Gösterip- yaptırma yöntemi, özel gereksinimli çocukların ritimsel/ devinişsel becerileri ile ilgili uygulamalarda tercih edilebilir.

Anlatım yöntemi, özel gereksinimli çocukların müzik ile ilgili bilgiye dayalı öğrenmelerinde, öğretmen tarafından hazırlanacak görsel ve işitsel öğelerle desteklenecek çalışmalarda tercih edilebilir.

Giderek azalan ipucuyla öğretim yöntemi, özel eğitimin diğer alanlarında da sıklıkla kullanılan, ancak müzik çalışmaları için daha fazla tercih edilmesi gereken bir yöntemdir. Çünkü bu yöntemde, her öğrenciye göre kullanılacak basamaklar vardır. (çok ağır öğrenciler için fiziksel ipucu, ağır öğrenciler için model ipucu, orta düzeydeki öğrenciler için işaret veya sözel ipucu gibi)

Bu araştırma kapsamında öğrencilerle yapılan ve dersler biçiminde yapılandırılan müzik uygulamaları içinde yer alan ritim çalışmalarına ait değerlendirme sonuçlarına göre çocukların bilişsel, duyuşsal, psikomotor, sosyal ve dil ve konuşma becerileri bakımından pek gelişme gösterdikleri kaydedilmiştir. Bu gelişim alanlarına göre öğrencilerin;

Bilişsel alanla ilgili olarak, yönerge almada, dikkat yoğunlaştırmada, yeni bilgi şemalarının oluşması-ve var olan şemaların kalıcı belleğe aktarılmasında, zihinsel organizasyonların tetiklenmesinde,

Duyuşsal alanla ilgili olarak, uyarıcı farkındalığı sağlamada, duyarlılık kazandırmada,

Psikomotor alanla ilgili olarak, ince ve kaba motor beceri gelişiminde, beyin- beden koordinasyonu sağlamada,

Sosyal alanla ilgili olarak, toplumsallaşma yetisinin gelişiminde, bir gruba ait olma (aidiyet) duyusunun gelişiminde, karşılıklı etkileşim içinde bulunmada, iletişim becerilerinin gelişiminde gelişim gösterdikleri gözlemlenmiştir.

Diğer yandan yapılan uygulamaların öğrencilerin kişili gelişimlerine de olumlu katkılar sağladığı da elde edilen bulgular arasındadır. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir:

Çocukların başarı duygusunu hissetmesi: Öğrenciler, bilhassa ritim uygulamalarında, düzenli vuruşlarla başlayıp, kademe kademe ilerleyen çalışmalarda kazanması beklenen davranışları gerçekleştirerek başarılı olmanın, öğretmenleri ve arkadaşları tarafından takdir edilmenin ne demek olduğunu hissetmiştir.

Çocukların özgüven gelişimi: Müzik derslerinde takdir edilen ve başarılı olan öğrencilerin, diğer derslerinde daha girişken, daha katılımcı ve daha istekli olduğu gözlemlenmiştir.

Çocukların kaba motor becerilerinde gelişim göstermesi: Öğrencilerin, bilhassa hareket uygulamalarında, el, kol, bacak gibi vücudunun bölümlerini uyumlu bir biçimde kullandığı çalışmalar kapsamında gözlemlenmiştir.

Çocukların yapılan uygulamalardan keyif alması: Öğrencilerin yalnız müzik derslerinde değil, müzik uygulamalarının ders aralarında yapıldığı anlarda da son derece mutlu oldukları bulgular arasındadır.

Çocukların yapabilirliklerinin farkına varabilmesi: Öğrencilerin, Matematik, Okuma-Yazma, Dil ve Konuşma Becerileri gibi derslerde öğrenmeleri oldukça yavaş olduğundan, bu derslerin çıktıları uzun zaman almaktadır. Bu yüzden, öğrencinin kendinin, yapabildiklerinin farkına varabilmesi bir hayli zaman almaktadır. Ancak, müzik çalışmaları çok daha kısa sürede dönüt alınabilen çalışmalar olduğundan, öğrencilerin yapabilirliklerinin farkına varabilme süresi daha kısadır. Örneğin, sesleri ayırt etme, sesin yönünü bulma çalışmalarında öğrenci çok kısa sürede çevresinde duyduğu seslere karşı duyarlılık kazanmakta ve bunu bilebilmenin mutluluğunu yaşamaktadır. Diğer yandan, bu çalışma kapsamında ritim uygulamaları için önerilen

hiyerarşik yapıda, öğrenci soru-cevap yoluyla ritim tutma ya da duyduğu müziğe doğaçlama eşlik yapabilmek gibi yetilere ulaştığında, yapabilirliklerinin farkına varıp, toplum içinde eksik kalan yanlarını unutabilmektedir.

Çocukların kendini güvende hissetmesi: Yaşam alanı içerisinde, yaşayacağı çevrenin güvenli olması ve her türlü tehditten uzakta olması her insanın öncelikli ihtiyaçlarından biridir. Söz konusu, özel gereksinimli bir çocuk olduğunda bu ihtiyaç biraz daha fazla öne çıkmaktadır. Çünkü, orta-ağır zihinsel yetersizliği olan bir çocuk için, çevresindeki neredeyse herşey yabancı ve tehdit oluşturabilecek karmaşıklıktadır. Bu karmaşıklığı azaltacak ve çocuğun kendini güvende hissetmesini sağlayacak unsurlardan biri, sıklıkla tekrar edilen ezgili ya da ezgisiz müziklerin uyandırdığı tanıdıklık hissidir. Diğer yandan, bireysel ve grup çalışmalarında öğrencinin aktif bir biçimde rol aldığı, keyif aldığı, başarı duygusunu hissettiği, kabul gördüğü müzik çalışmaları bu çocuklar için güvenli ortamların oluşma koşullarıdır.

Bu çalışma kapsamında elde edilen diğer bir bulgu, müzik çalışmalarında bireysel çalışmalar kadar grup çalışmalarının da gerekli olduğunu göstermektedir. Hakan Sezgin'e göre, bireysel çalışmalar, etkisi daha kalıcı olduğu için, Danny Lundmark'a göre, öğrencinin ihtiyaçlarının daha iyi gözlemlenebilmesi için tercih edilmelidir. Bununla birlikte Lundmark, grup çalışmasının motivasyon artırıcı etkisi sebebiyle kullanılmasını önerirken,) Zihin Engelliler Sınıf Öğretmeni öğretmenleri ile araştırmacı bireysel ve grup çalışmalarının birlikte kullanılmasının daha iyi sonuç verdiğini gözlemlemiştir.

Bu çalışmada kullanılan değerlendirme formunu dolduran öğretmenlerin ortak görüşüne göre, orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklarla yapılacak müzik çalışmaları ile öğrenciye kazandırılacak davranışların niteliğini ve niceliğini belirleyen unsurların başında öğrencinin yapabilirlik durumu gelmektedir. Zihin Engelliler Sınıf Öğretmeni bu maddeden sonra, uygun öğretim yöntem ve tekniklerinin ve öğretmen tutum, davranış ve yeterliliğinin geldiğini belirtmişlerdir.

Gözlem formunu dolduran katılımsız gözlemciler, sözlü ve sözsüz şarkıların çocukların daha fazla dikkatini çektiğini belirtmiş, araştırmacı ise bu konuda hem fikir olmakla birlikte, Türk Müziği vuruşlarını içeren sözsüz fon müziğinin çocuklar tarafından uygulanabilirliklerinin daha fazla olduğu görüşündedir.

5. SONUÇ

Bu araştırma orta-ağır zihinsel yetersizliği olan çocukların, müzik dersindeki ritim uygulamaları için örnek bir model önerisi sunmayı hedeflemiştir. Bu modeli sunarken, hangi öğretim yöntem veya yöntemlerinin etkili olacağını sorusuna da cevap arayan bu çalışmanın sonucunda pek çok bulguya ulaşılmıştır. Gözlemler sonucunda elde edilen bulgular, Orta- Ağır Zihin Engelli Çocuklarda ritim uygulamalarının, çocukların duyuşsal ve psikomotor becerilerinin gelişimine oldukça fazla katkı sağladığını göstermiştir. Bununla birlikte, çocukların zihinsel engelinin bir kenara bırakılıp, yapabilirliklerini keşfetmesini sağlayan bu çalışmalar, onların yadırganmadan kabul gördüklerini ve değerli olduklarını hissetmeleri bakımından ayrıca önemlidir. Müziğin her bileşeni, bilhassa ritim unsuru çocuklar arasındaki farklılıkları en aza indirecek çalışmalardır. Bu yüzden, bu çalışmaların zihin engellilerin yalnızca kendi aralarında değil, 'normal' öğrenciler ile bir arada gerçekleştirmesini sağlayacak çalışmalar

toplumsal açıdan büyük bir gelişimin belki de ilk basamağı olacaktır. Çünkü zihin engellilerin en çok ihtiyaç duydukları şey, yadırganmadan kabul görmektir.

Ortaya konana bulgulardan açıkça görülebilmektedir ki, ritim çalışmalarının dolayısıyla müziğin özel gereksinimli çocuklar üzerinde sahip olduğu etki çok güçlüdür. Ancak ülkemizde bu alanda yapılan çalışmaların sayısı ne yazık ki çok azdır. Bu çalışmaların artırılması için, müzik eğitimi veren fakültelerin, konservatuvarların, eğitim planlarına özel eğitimde müzik dersleri konulmalıdır. Ayrıca, MEB'e bağlı özel eğitim ve uygulama okullarına atanacak müzik öğretmenlerine, hizmet içi eğitim ile özel eğitimde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri ile ilgili seminerler verilmelidir. Bununla birlikte, yine özel eğitim ve uygulama okulları için önemli bir eksik, bu okullardaki müzik dersi için bir öğretmen kılavuz kitabının eksikliğidir. Bu sorun için çözüm olabilecek bir kaynağın hazırlanması gerekmektedir.

Diğer yandan, özel gereksinimli çocuklara müzik eğitimi bir uzmanlık konusu olduğu için, üniversiteler bünyesinde müzik terapi bölümleri açılıp, bu alanda uzmanların yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Başar, Ş. (2016). *6-12 yaş orta-ağır zihinsel geriliği olan çocuklarda ses, ritim ve hareket uygulamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Carey, M.A. (1958). *Music for the educable mentally retarded*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. The Pennsylvania State University / Music Education, Pennsylvania.
- Çoban, A. (2005). *Müzikterapi*. İstanbul:Timaş.
- Eker, S. (2003).*Eğitim uygulama okullarında çalışan müzik öğretmenlerinin müzik derslerinde karşılaştığı sorunlar*.Yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Greben, B.(1978). *Müzikle tedavi*. Ankara:Güven.
- Grigsby, G.V.(1959). *Music activities for mentally retarded children: first through twelve grade*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. The University of Southern California, The Faculty Of The School of Music, California.
- Heber, R.(1962). Mental retardation:concept and classification. E.P. Trapp ve P. Himelstein (Ed), *Reading on exceptional child* içinde.(69-81). New York:Appleton- Century-Copfts.
- Howery, B.I. (1968). Music Therapy For Mentally Retarded Children And Adults. T. Gaston (Ed.). *Music In Therapy Sempozyum bildiriler kitabının içinde*. (s. 47- 55). New York. Macmillan Company.
- Köroğlu, E., & Güleç, C. (Eds.). (1997). *Psikiyatri temel kitabı*. Ertuğrul Köroğlu Ankara:HYB.
- Lu Berg, C. (1963). *Music education for the mentally retarded child in the third and fourth grade*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. The University of Southern California, The Faculty Of The School Of Music, California.
- Snell, C. A. (1980). *The Philosophical Basics of Orff – Schulwerk*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. The University of Southern California, Faculty Of The Graduate School, California.
- Toksoy, A.C.(2014). *Orff Yaklaşımı: Elementer Müzik ve Hareket Eğitimine Giriş*. İstanbul: İtü Vakfı.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Written resources show that music studies for children with mental disorder started to gain importance in 1940's (Howery, 1968). Gaston who is known as the father of musical therapy, edited a resource book named "Music in Therapy" just after a "therapy with music" conference he held in Kansas in 1964 in which educational and clinical studies were presented. This artwork is an important source to reach at the music studies prepared for people with mental disorders between 1950 and 1970.

It will be suitable to summarize the studies about children with mental disorder in Turkey and the general situation. Today there are mental disorder education programs in 21 universities. Except a few of them, majority could be established in 2000's. Education of people with mental disorder in state schools is realized in 5 different types according to the disorder group and directive of consultancy research centres. These are Autistic children education centres (ACEC), special education and application schools (first and second grade), vocational education centres, special sub classes, mainstreaming students.

Apart from these schools that are within the scope of the state, many special education and rehabilitation centres provide service to people with mental disorders. Due to the limitation and sample of the study, only special education and application schools mentioned above will be emphasized.

In our country the first real structuring about education of children with medium-severe mental disorder (MSMD) was realized in 2002 (Eker, 2003) and no source book about the music education for children could be found. This shows that the teachers assigned to schools providing education to children with MSMD, had to conduct their lessons without a source apart from purposes and behaviours within the scope of syllabus. On the other hand these teachers do not have sufficient information about special education methods and they try to apply the purposes given in the syllabus without having a teacher's book to guide them to show how to perform the musical applications and studies to children with MSMD.

In special education and application schools which are related to MEB (Ministry of National Education) in terms of the first and second stage the number of objectives aimed to be redounded to students within 8 years are 17. When the aims of this lesson are evaluated it seems that it can be divided into 3 categories. These are vocal applications, movement applications and rhythm applications. Most of the time, if there is no assigned music teacher at school, class teachers give music lessons.

A music teacher dealing with individuals with MSMD will have serious difficulties if s/he doesn't have enough information about special education and if s/he doesn't have a guide source book to follow. The aim of this study is to present music applications that are in accordance with the current syllabus and which are supporting cognitive and psychomotor behaviours, public accordance skills and rhythm applications due to limitations.

In special education and application schools only 1 out of 17 aims forecasted for music lesson directly addresses rhythm applications. The number of behaviours that are aimed to be redounded to students for the purpose of 'tapping out' is only 4. Many questions

such as the education methods to be used to redound these applications, the way how to tap the rhythm patterns, the suitable tapping for each music type, the instruments to be used, remain unanswered.

For these reasons our research aims to answer below items;

-Studies in Turkey and the world about music applications for children with MSMD. (historical process and actual applications)

-Content of rhythm applications for MSMD children.

-Education method to realize rhythm studies in music applications for MSMD children.

2. Method

Sample of the study is Gönül Pınarı special education and application school which is bound to Gaziosmanpaşa district. The limits of the study is the rhythm applications with the students aged 6-12 having education in first degree.

The study came out after necessary permissions were taken, at the end of music lessons made for 2 years in Gonul Pinari special education and application school which is one of the special education and application schools related to Ministry of National Education. The students are between 6-12years-olds and with MSDM report according to guidance research centre's evaluation results. Rhythm applications took place in music lessons which were made for 2 hours per week during two academic years as individual and group studies, the effect of the studies on students was evaluated by the participatory/non-participatory observation dependent qualitative evaluation form prepared by the researcher. This form was filled by 4 mental disorder class teacher and one guidance teacher with a non-participatory observer status and the researcher having participatory observer status; the obtained data was explained in the findings of study section.

Under the scope of this research 18 foreign (English) theses about mental disorder and music, 7 Turkish theses about music in people with mental disorder, various books and papers directly or indirectly related with the subject were examined, sources which are considered to be important for the researchers who will study in this field, were submitted with their contents in literature research section.

3. Findings, Discussion and Results

The participatory observation findings in the methodology of the study belong to the researcher, all of the non-participatory observation findings belong to six mental disorder class teachers and a psychologist who participated to the lessons and filled the form neutrally.

The findings obtained in light of these observations are given below:

For both observation groups, the most suitable education method of rhythm applications for children with MSMD is the "gradually decreasing clue" step of faultless education method.

Educators who fill in the observation form stated that the success of students in rhythm applications initially depend on the suitability to the capabilities of students and then on the suitable teaching method, teacher attitude, behaviour and ability.

For both observation groups, individual studies for children with MSMD is not enough and should be supported with group studies.

The opinions of the educators who filled the observation form about the effect of the applied studies on children are as follows:

Visible development was observed about children's taste of success, development of self-confidence, ability of acting together, development of basic motor skills, joy about the applications made, ability to start an activity and finish it with a group in harmony, status of capability and recognition about themselves.

Non-participatory observers who filled the observation form stated that songs with or without lyrics drew the attention of children more while realizing rhythm applications. Although researcher agrees with this idea, he thinks that background music including Turkish music tappings increase practicality of the applications by children.

This study, examining the children with MSMD, their features, status on community during the course of history, opportunities presented for them in today's conditions and the status of music lesson which is presented within these opportunities, aims to present an example model suggestion for rhythm applications in music lesson. While submitting this model, many findings were reached at the end of this study which presents the suitable teaching method that will be more successful. The findings obtained at the end of observations show that rhythm applications in children with MSMD contribute a lot to the cognitive and psychomotor skills of children. Each component of music, especially rhythm factor are studies which will minimize the differences among children. For this reason studies which allows these applications to be made may be the first step not only between children with mental disorder together with normal students but also for a great public development. Because what people with mental disorder need most is to be accepted as they are without being perceived as weird.